

3.1

Dato: 02.12.2025

Til: Hovedbestyrelsen – møde d. 11.12 2025
Kontaktperson: Magnus Gundersen Lihn, magnus@dn.dk

BØLLING SØ EN VARM SOMMERDAG HVOR KVÆGET UDNYTTER ADGANGEN TIL SØEN FOR AT KØLE NED. (FOTO: TROELS HOLM)

3.1 Sekretariatets vurdering af natur- og landskabspåvirkning ved skovrejsning indenfor beskyttelseslinjer.

Introduktion

Danmarks skove var oprindeligt et dynamisk og varieret landskab, formet af storme, brande, vand og store planteædere – ikke de tætte og mørke plantager, vi ofte forbinder med skov i dag. Selvom skovene rummer en stor del af landets truede arter, mangler mange naturlige levesteder som lysninger, sumpe og gamle træstrukturer. Skovarealet er vokset fra et historisk lavpunkt på 3 % i starten af 1800-tallet til omkring 16% eller 650.000 ha i 2023. Målet med den grønne trepart er at etablere 250.000 ha ny skov inden 2045, heraf er målet at rejse 100.000 ha ny urørt skov. Det vil betyde, at Danmarks skovareal bliver på ca. 21% i 2045. Sekretariatet vurderer, at der kan være behov for undtagelse fra naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer for at få mere varierede skove med højt biodiversitetspotentiale og bedre mulighed for at forbinde store naturområder.

Ny urørt skov eller produktionsskov

Der er forskel på urørt skov og produktionsskov, særligt fordi den urørte skov har biodiversitet som hovedformål. Sekretariatet vurderer at der er store positive effekter ved at rejse urørt skov, og at naturværdien af den nye urørte skov kan blive større hvis der også kan tillades skovrejsning nær vandløb, søer og kyster. Sekretariatet vurderer at produktionsskov ikke vil have samme positive effekter. Produktionsskov med hjemmehørende arter, særligt løvskovstræer og naturnær skovdrift kan også have positive effekter på vandløb og søer. Landskabspåvirkningen vil være forskellig mellem produktionsskov og urørt skov, da den urørte skov vil have en mere varierende højde og tæthed end produktionsskove. Sekretariatet foreslår at der i sekretariatet kan arbejdes for en mere lempelig tilgang til rejsning af ny urørt skov indenfor beskyttelseslinjerne, hvor DN er åbne for evt. ændrede vejledninger og lovændringer som f.eks. undtagelser for etablering af urørt skov.

Beskyttelsen af landskabselementer og levesteder

Naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer begrænser mulighederne for ny urørt skov, da etablering af beplantning som udgangspunkt er forbudt inden for disse zoner, og dispensation sjældent gives.

Naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer er udtryk for en generel beskyttelse af en række markante landskabselementer, bl.a. søer og åer, skove og fortidsminder. Der er flere beskyttelseslinjer i naturbeskyttelsesloven, men kun nogle af linjerne er relevante i forbindelse med skovrejsning. Det gælder for sø- og åbeskyttelseslinjen, strandbeskyttelseslinjen, klitfredningslinjen og fortidsmindebeskyttelseslinjen.

Sø- og åbeskyttelseslinjen har til formål at sikre søer og åer som værdifulde landskabselementer og som levesteder for dyre- og planteliv. Linjen forløber 150 m fra søer over 3 ha, naturlige vandløb og visse regulerede vandløb. Inden for beskyttelseszonen må der ikke foretages tilplantninger, etableres anlæg eller ske ændringer i terrænet. Kommunerne kan dispensere fra forbuddet, men dispensationspraksis er restriktiv.

Strandbeskyttelseslinjen og klitfredningslinjen har bl.a. til formål at bevare de åbne kyster og de landskabelige, naturmæssige og rekreative værdier, der er knyttet til kysterne. Linjen ligger i åbne landskaber typisk 300 m fra kysten og i bebyggede områder typisk 100 m eller mindre fra kysten. Arealerne inden for linjen er en forbudszone, hvor der som hovedregel ikke må foretages ændringer af den eksisterende tilstand, herunder tilplantning. Kystdirektoratet kan dispensere fra forbuddet, men dispensationspraksis er meget restriktiv.

Fortidsmindebeskyttelseslinjen afkastes 100 m fra fortidsminder som f.eks. ruiner og gravhøje. Beplantning er ikke tilladt indenfor beskyttelseslinjen. Der bliver normalt planlagt for lysninger i skovene hvor der er fortidsminder. Dispensationspraksis er meget restriktiv.

Sekretariatet vurderer, at der ikke er positive effekter ved lempelser til urørt skov nær fortidsminder og indenfor klitfredningslinjen, som beskytter vestkystens eksponerede kyster. Der er få naturlige skove nær klitfredningslinjen og langt størstedelen af klitfredningslinjen er enten, strand, klit, strandeng eller atlantisk klithede. Fortidsminder kan være vigtige for biodiversiteten pga. kontinuiteten, f.eks. er mange gravhøje mikrerefugier for overdrevsvegetation. Fortidsminderne bidrager dog ikke med dynamik som åer, kyster og søer og derfor er der ikke noget der taler for at rejse skov på eller nær fortidsminderne. De lysåbne naturområder er også vigtige og fortidsmindelinjen giver ofte større lysninger i nye skove.

Generelt forventer sekretariatet at en stor del af arealerne indenfor beskyttelseslinjerne også vil være beskyttede efter naturbeskyttelseslovens §3 som lysåben natur og disse områder vil ikke kunne indgå i skovrejsning til urørt skov, derfor vil der stadig være mange å, sø og kystnære naturområder der ikke kan foretages skovrejsning på.

Positiv effekt for biodiversiteten i skovrejsningsindsatsen

Sekretariatet vurderer at der er positive effekter for skovens biodiversitet, hvis der arbejdes for ny urørt skov også nær søer, åer og kyster. Et vigtigt kriterie for urørt skov er at genskabe naturlige processer. Områder med vand giver gode muligheder for større variation. Fra naturens side vil der indfinde sig visse typer af skove i ustabile miljøer; langs søer og vandløb og ved kysten. Disse skove er ofte meget dynamiske og kan ændre sig voldsomt over kort tid, f.eks. i forbindelse med oversvømmelser, storme, isskruninger, insektangreb mv. Det betyder, at skovene kan blive meget varierede med mange levesteder og store mængder af døde og døende træer.

Sumpskove er generelt vurderet som stærkt ugunstige sammen med de andre skovnaturtyper i Danmarks nyeste Artikel 17-rapportering. Det er især mangel på gamle træer, dødt ved, lysninger og blomstrende planter der giver den dårlige status. Desuden mangler der græsning og naturlig hydrologi. Sumpskove og pilekrat er meget artsrige på f.eks. svampe og mosser. Der er som del af Biowide projektet fundet 50 forskellige mosser i et prøvefelt på 40x40 meter i pilekrat ved Smuldmosen syd for Hvalsø. Periodevis græsning fra store planteædere og bæveraktivitet kan være med til at give sumpskovene struktur og variation. Sumpskove på basisk jord er artsrige med mange urter. På sur bund findes tørvemoser, birk og tørst og der findes mindre artsrige men specialiserede artsamfund.

Positiv effekt for biodiversiteten i ådalene og langs søer

Sekretariatet vurderer samtidig at etablering af urørt skov ved åer og søer kan medvirke til fremtidig beskyttelse af vandmiljøet og bidrage med varieret løvfald og dødt ved som er vigtige fødekilder og strukturer for mange organismer.

Flere arter som el, pil, poppel og ask er tilpasset de våde arealer omkring vandløb og søer. På områder, som ofte oversvømmes, men tørrer ud findes specialiserede artssamfund. Sumpskove med el eller ask er ofte meget dynamiske og kan indeholde meget store mængder dødt ved, som er vigtig for mange truede og sjældne arter. Økologien i åerne og søerne er afhængig af træer, som kan sikre mere stabile vandtemperaturer og bidrage med fødeemner for smådyr og fysisk variation i form af væltede træer, nedfaldne grene mv. Vandet har også betydning ind i skoven hvor det regulerer luftfugtigheden og kan danne grobund for epifytter som bregner og mosser. Fældning af skovarealer langs vandløb og søer kan omvendt have en negativ påvirkning på deres tilstand.

NØRRESKOVEN PÅ ALS OG VEJSTRUP ÅDAL (FOTOS: MAGNUS LIHN OG SØREN SKIBSTED)

Kystskovene

Sekretariatet vurderer at nye urørte skove ved de mere beskyttede kyster og erosionskyster med naturlige skred kan danne artsrige skove. Samtidig ligger mange byer ved kysten og skovene kan udgøre vigtige friluftsområder.

Løvskov langs kysten er almindelig på flere beskyttede kyster, bl.a. findes mange kystskove i de sønderjyske og østjyske fjorde – f.eks. Trolde Næs¹ nord for Fredericia med en sjælden artsrigdom knyttet til kystdynamik med store skred. Mange truede og sjældne arter er afhængig af løbende forstyrrelser fra skred og storme som kan efterlade blottede mineraljorde og store mængder dødt ved. Løvskovene ligger ofte helt ud til kystskrænterne, der er dog en del steder hvor landbruget fortsætter helt til skræntkanten. Lavtliggende askeskov findes også ved nogle kyster f.eks. i Boserup Skov i Roskilde Fjord og ved Havkær Skov i Mariager Fjord, skovene er urskovsagtige med vedbend der dækker mange af de gamle asketræer med tykke lianer som snor sig om stammerne.

Principper i det regenerative landskab

I en nutidig version er det blandede skov- og græsningslandskab en driftsform, som leverer løsninger på samfundets store kriser for klima, natur og landbrug. Det er en måde at forvalte jord på, som er nøje afstemt i forhold til jordbund, åretræng, dyrevælfærd og grønne værdikæder.

PRINCIPSKITSE AF MULTIFUNKTIONELT ÅDALSLANDSKAB HHV. SOMMER OG VINTER. SKITSEN ER FRA HELHEDSPÅN FOR NØRRÅDALEN (KILDE: URLAND)

Landskabet ændrer sig

Sekretariatet vurderer at ny urørt skov kan styrke landskabskarakteren ved åer, søer og kysten ved at understøtte mere naturlige overgange mellem vand, skov, eng, krat og overdrev, særligt hvis der forekommer græsning med store indhegninger der spænder over flere naturtyper. Selvom landskabet vil blive transformeret af skovrejsning, vil urørt skov kunne danne smukke og varierede landskaber med mange forskellige tætheder og varierende højder i vegetationen, bl.a. fordi de forskellige vækstbetingelser kan ændre træernes vækstformer. Hensyn til f.eks. udsyn og kulturlandskaber varetages også gennem bl.a. kommuneplanlægning og fredninger

¹ Trolde Næs er under fredningsproces p.g.a. den varierede skov med skred og mange sjældne svampe.

sådan at der stadig vil være konkrete vurderinger og hensyn som kan påvirke skovrejsning nær markante landskabselementer.

De naturlige skove langs vandområder er især lysåbne løvtræer og skovfyr, men bøgen findes også ved kyster og åer hvor den står relativt højt og tørt langs klintekyster eller ved skrænter. Om vinteren vil disse skove være nøgne og åbne og kan give mulighed for kig gennem landskabet. Langs åer og søer vil mange enge, overdrev og krat være beskyttet mod tilstandsændringer gennem naturbeskyttelseslovens §3, hvilket forhindrer at de tilplantes eller omlægges til skov.

Skove kan også indramme udsyn og understøtte landskabsoplevelsen når man træder ind eller ud af skovbrynet eller i de kuperede landskaber hvor træerne kan øge højdeforskelle mellem dal og bakkekam. Græsning har stor betydning for landskabspåvirkningen og i områder med særlige landskabshensyn, kan græsning hjælpe med at holde skoven mere åben. Større dyr æder ofte træernes nedre krone som giver mulighed for at kigge ind og ud af skoven hele året, dette er ofte imiteret i parker².

Omlægningsplaner og skovrejsning

Der er i forbindelse med den grønne trepart planlagt for ca. 36.000 ha ny skov i omlægningsplanerne, hvilket er en meget lille del af målsætningen set i forhold til at målsætningerne for kvælstof og kulstof bliver nået med de nuværende planlagte arealer. Det relativt lille areal der er planlagt til skov, skyldes formentlig manglende lokale mål for skovrejsning.

Mange omlægningsplaner planlægger for ændret arealanvendelse langs åer og søer. F.eks. et stort naturskovsprojekt langs Kastbjerg Ådal i Himmerland og den statslige skovrejsning langs Langvad Å ved Roskilde. Desuden mulige signaturprojekter som f.eks. den knap 3000 ha store omlægningsplan i Hansted Ådal ved Horsens. Et landskab med mange gamle skove, enge og moser i mosaik med intensivt dyrkede jorde, som vil blive udtaget med treparten.

Skovrejsningsordningen

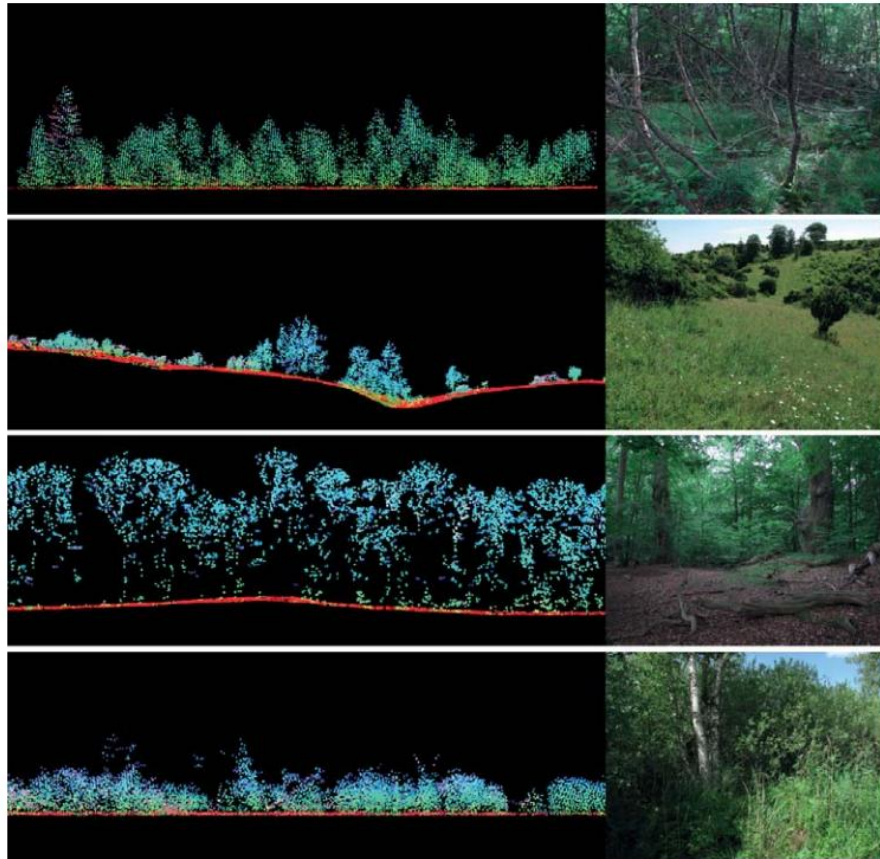
Den nuværende skovrejsningsordning til ny urørt skov sikrer ikke i tilstrækkelig grad naturlige processer i forbindelse med etableringen af skovene, f.eks. fordi der ikke stilles krav om en høj andel naturlig tilgroning samt fordi skovloven begrænser muligheden for genopretning af naturlig hydrologi og skovgræsning. Skovene vil dog på sigt kunne udvikle sig til varierede skovlandskaber. Endvidere vil skovloven inden 2027 blive revideret, så der i højere grad bliver mulighed for naturlige processer. Herefter forventes skovrejsningsordningen at blive justeret, så naturlige processer i højere grad tænkes ind fra start.

Skovlandskaber og skovpolitik

DNs nuværende skovpolitik fra 2022 (*Vildere Skove*) har et formuleret mål om 20 dynamiske skovlandskaber i 2030 og definerer skovlandskaber som *"Et stort og varieret naturområde, hvor skovbevoksede områder veksler med enge, åbne og træbevoksede moser, søer, krat, overdrev, heder, åer, klitter osv. Skoven i et skovlandskab forvaltes som urørt skov, gerne med græssende dyr"*. Forslaget understøtter også den nuværende naturpolitik (*Mere og Vildere Natur i Danmark*), bl.a. flere af tiltagene til kapitel 8 om synergier og naturen som allieret.

² Parker med afsæt i den romantisk landskabelig have har ofte klippede kroner der giver udsyn under træerne. Et godt eksempel er Frederiksberg Have.

Figur 1. Eksempler på forskelle i terræn og vegetationsstruktur i forskellige biowide-prøveflader dokumenteret med luftbåren laserskanning (Lidar). Ved Lidar opnås en detaljeret 3D skanning af terræn og vegetationsstruktur fx vegetations-tæthed, biomasse, åbninger i kronedækket, og lag-delning af vegetationen.

LIDAR DATA FRA BIOWIDE-PROJEKTET VISER STRUKTURFORSKELLE MELLEM FORSKELLIGE VEGETATIONSTYPER. BILLEDERNE VISER NOGLE AF FORSKELLENE MELLEM HØJSKOV OG ANDRE TRÆDÆKKEDE NATURTYPER. (KILDE: BIOWIDE)